

مقایسه رضایت تحصیلی و عوامل مؤثر بر افت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه پیام نور

سید داود مفتاق*

چکیده

مقدمه: یکی از تأثیرات مهم افت تحصیلی تأثیر آن بر رضایت تحصیلی دانشجویان است. این مطالعه با هدف مقایسه عوامل مؤثر بر افت تحصیلی و رضایت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه پیام نور شهر اصفهان انجام شد. **روش‌ها:** این پژوهش یک مطالعه توصیفی - مقایسه‌ای از نوع مقطعی است. واحدهای پژوهش را ۳۵۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و ۶۴۸ نفر از دانشجویان مشغول به تحصیل در واحدهای مختلف دانشگاه پیام نور استان اصفهان در سال ۱۳۹۵ تشکیل دادند. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی و همچنین پرسشنامه رضایت تحصیلی دانشجویان بود. به منظور تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی، آزمون T مستقل، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی گام به گام استفاده شد.

نتایج: در میان حیطه‌های مورد بررسی از دیدگاه دانشجویان علوم پزشکی میانگین نمره مربوط به حیطه محتوای آموزشی $(4/11 \pm 0/62)$ بالاترین رتبه را دارا بود. در دانشجویان دانشگاه پیام نور به ترتیب حیطه‌های محیط آموزش و آموزشگر با $4/41 \pm 0/32$ و $4/02 \pm 0/25$ نمره دارای بالاترین بود. مقایسه دو گروه نشان داد اختلاف معناداری بین دیدگاه دانشجویان دو دانشگاه در خصوص حیطه‌های محیط آموزشی ($t=4/13$, $p>0/001$) و آموزشگر ($t=3/33$, $p=0/003$) وجود دارد. مقایسه میانگین و انحراف معیار مؤلفه‌های رضایت تحصیلی تنها تفاوت معناداری را بین دو گروه در خصوص رضایت از محیط تحصیل نشان داد ($t=1/88$, $p=0/03$). **نتیجه‌گیری:** با توجه به نتایج مطالعه به نظر می‌رسد که بررسی وضعیت آموزشی دانشجو، توجه به محیط آموزش، آموزشگر و محتوای آموزش باید در هر دو دانشگاه مد نظر قرار گیرد. ضمن آن که توجه به این عوامل می‌تواند با تأثیر مستقیم و غیر مستقیم بر رضایت تحصیلی دانشجویان، نقش مهمی در پشبرد اهداف آموزشی در دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی و پیام نور داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: رضایت تحصیلی، افت تحصیلی، دانشجویان علوم پزشکی، دانشجویان پیام نور

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / ۱۳۹۶؛ ۱۷(۴۷): ۴۳۰ تا ۴۴۰

مقدمه

به عنوان اثرگذارترین عامل در توسعه کشورها محسوب می‌شود. در این میان افت تحصیلی دانشجویان یکی از مشکلات عمده مراکز آموزش عالی کشور است که نه تنها باعث اتلاف وقت و هزینه‌های جاری این مراکز می‌شود بلکه باعث ایجاد مسائل و مشکلات روحی- روانی،

رشد و توسعه هر جامعه متأثر از نیروی آموزش دیده آن جامعه است. از این رو، افزایش کیفیت نظام آموزشی

* نویسنده مسؤول: سید داود مفتاق (مربی)، گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، ایران. dmeftagh@gmail.com
تاریخ دریافت مقاله: ۹۶/۶/۲۰، تاریخ اصلاحیه: ۹۶/۸/۱۵، تاریخ پذیرش: ۹۶/۹/۷

مؤلفه‌های گوناگون خارج از نظام آموزشی هستند که در یک برداشت و تقسیم‌بندی کلی می‌توان آنها را به عوامل خانوادگی و محیطی تقسیم‌بندی نمود (۵).

یکی از تأثیرات مهم افت تحصیلی و عوامل مؤثر آن نقش آن بر رضایت تحصیلی دانشجویان است. بر اساس مطالعات انجام شده، بین رضایت تحصیلی با عناصری مانند تعاملات دانشجویان با همدیگر و اساتیدشان، انواع پشتیبانی‌های مادی و معنوی، آزادی دانشجوی، کیفیت تکنولوژی آموزشی و همچنین میزان خودکارآمدی دانشجویان، رابطه‌ی معناداری وجود دارد در مطالعه‌ی دیگری نیز این نتیجه به دست آمد که تعاملات افراد در محیط‌های یادگیری از جمله عوامل پیش‌بینی‌کننده‌ی رضایت تحصیلی محسوب می‌شوند (۸ تا ۶).

هر چند پژوهش‌های مشابهی در این زمینه در برخی از شهرها صورت گرفته است ولی با توجه به تفاوت‌های فرهنگی و تغییرات سریع عوامل در طول زمان نمی‌توان به عنوان یک قانون عمومی و کلی علل خاصی را برای همه محیط‌های آموزشی به صورت یکسان مطرح نمود زیرا قوانین و بافت فرهنگی هر جامعه، نگرش، مردم به تحصیلات، سطح سواد و درآمد والدین همه از عواملی هستند که به طور اخص در یک جامعه بر شکست یا موفقیت تحصیلی تأثیر می‌گذارند (۹ و ۱۰)، لذا با عنایت به اهمیت موارد مذکور و در نظر داشتن این که دانشجویان دانشگاه‌های مختلف مانند دانشگاه علوم پزشکی و پیام نور دارای شرایط تحصیلی و محیطی متفاوتی هستند و همچنین علی‌رغم ویژگی‌های متمایز این دانشجویان، مطالعه مدونی در خصوص مقایسه این دانشجویان صورت نگرفته است، بنابراین انجام این مطالعه با هدف مقایسه علل افت تحصیلی و رضایت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و دانشجویان دانشگاه پیام نور انجام شد.

خانوادگی و اجتماعی برای دانشجویان نیز می‌گردد (۱). افت تحصیلی به معنای عدم موفقیت در تحصیل است که با معیارهای مختلفی نظیر مشروطی، معدل نامطلوب، تکرار درس، طولانی شدن مدت تحصیل، اخراج، انصراف، ترک تحصیل و تغییر رشته قابل بررسی است (۲ و ۳).

بر پایه مطالعات این مشکل هر ساله در حال افزایش است از این رو مطالعه در زمینه شناسایی علل افت تحصیلی دانشجویان در حین تحصیل در دانشگاه‌ها به عنوان یکی از اولویت‌های پژوهش در آموزش مطرح است که از طریق آن می‌توان به ایجاد یک سیستم آموزشی هوشیار و زود هنگام در دانشگاه‌ها دست یافت. مطالعات انجام شده در دانشگاه‌های آمریکا نشان داده است که شایع‌ترین علت خودکشی دانشجویان شکست در تحصیلات بوده است (۴). مطالعات و پژوهش‌های متعدد حکایت از آن دارند که تنوعی از عوامل می‌تواند به افت تحصیلی منجر شود که از جمله این عوامل می‌توان به اعتیاد، عوامل شخصیتی، انگیزه و علاقه، احساس رضایت‌مندی، احساس تنهایی، انتظار موفقیت و شرایط خانواده اشاره نمود (۱).

نجیمی و همکاران در مطالعه خود با اشاره به رویکرد با جامع در افت تحصیلی، عوامل مؤثر آن را در سه دسته عوامل فردی، عوامل درون سازمانی و عوامل برون سازمانی طبقه‌بندی نموده‌اند. از جمله عوامل فردی که در پیشرفت یا افت تحصیلی نقش دارند می‌توان مؤلفه‌هایی نظیر داشتن هدف، انگیزه، اضطراب، روش مطالعه، هوش، توجه، برنامه‌ریزی، شرایط عاطفی و روانی و عدم حضور در کلاس را نام برد از جمله عوامل درون سازمانی نیز می‌توان به ویژگی‌های حرفه‌ای مدرسان، فضا، امکانات و تجهیزات مناسب نیز مهم است. عوامل برون سازمانی نیز شامل مجموعه وسیعی از پدیده‌ها و

روش‌ها

این پژوهش یک مطالعه توصیفی-مقایسه‌ای از نوع مقطعی است. جامعه پژوهش شامل دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و دانشجویان دانشگاه پیام نور اصفهان در سال ۱۳۹۵ تشکیل دادند. نمونه پژوهش را ۲۵۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و ۶۴۸ نفر از دانشجویان دانشگاه پیام نور اصفهان در سال ۱۳۹۵ تشکیل دادند. نمونه‌گیری از هر دو دانشگاه به صورت چند مرحله‌ای انجام شد. بدین ترتیب که در دانشگاه علوم پزشکی به صورت تصادفی از مجموع دانشکده‌های دانشگاه ۴ دانشکده و از هر دانشکده دو گروه آموزشی انتخاب و دانشجویان مقاطع مختلف تحصیلی آن گروه به صورت در دسترس مورد بررسی قرار گرفتند. در دانشگاه پیام نور نیز آمار مربوط به تعداد کل دانشجویان به تفکیک هر واحد مشخص و با توجه به نسبت جمعیت هر واحد به جمعیت کل دانشجویان دانشگاه تعداد نمونه‌های مورد نیاز از هر واحد مشخص گردید. در هر دانشگاه در مرحله نخست دو یا سه رشته به صورت تصادفی انتخاب و از میان دانشجویان هر رشته چند نفر به تصادفی برگزیده شدند. در صورت عدم تمایل یا همکاری فرد جهت تکمیل پرسشنامه نمونه دیگر جایگزین می‌شد.

ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی و همچنین پرسشنامه رضایت تحصیلی دانشجویان بود. پرسشنامه بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دارای دو بخش بود. بخش اول پرسشنامه شامل اطلاعات عمومی و دموگرافیک دانشجویان بود. بخش دوم پرسشنامه شامل سؤالات در خصوص دیدگاه دانشجویان نسبت به عوامل مؤثر بر افت تحصیلی بود که براساس منابع به شش حیطه کلی تقسیم

گردید. این حیطه‌ها شامل عوامل خانوادگی (۷ سؤال)، فراگیر (۹ سؤال)، آموزشگر (۱۱ سؤال)، محیط آموزشی (۱۰ سؤال)، محتوای آموزشی (۳ سؤال) و عوامل اجتماعی اقتصادی (۷ سؤال) بود. سؤالات پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرت طراحی شده است. روش نمره‌دهی پاسخ‌ها بدین ترتیب بود که به گزینه مخالف نمره ۱، به گزینه کاملاً مخالف نمره ۲، به گزینه بی نظر نمره ۳، به گزینه موافقم نمره ۴ و به گزینه کاملاً موافقم نمره ۵ اختصاص داده شد. پایایی و روایی ابزار پیش‌تر در مطالعات مشابه داخلی مورد بررسی و تأیید قرار گرفته است. پایایی ابزار با استفاده از همسانی درونی ($\alpha=0/9$) گزارش شده است (۶).

پرسشنامه رضایت تحصیلی دارای ۵۹ سؤال در شش بعد رضایت از تحصیل (۱۲ گویه)، رضایت از اساتید (۱۳ گویه)، رضایت از هم‌کلاسی (۱۲ گویه)، رضایت از ارتقا و پیشرفت تحصیلی (۷ گویه)، رضایت از ارزیابی پیشرفت تحصیلی (۸ گویه) و رضایت از محیط تحصیل (۷ گویه) بود. سؤالات پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرت ۱-۵ طراحی شده است. این ابزار توسط ترکزاده و محترم اجاد کلیه مراحل بررسی روایی و پایایی آن انجام شده است. بر اساس گزارش پژوهش ارائه شده این ابزار از روایی و پایایی قابل قبولی برخوردار است (۸).

جهت جمع‌آوری داده‌ها ابتدا با هماهنگی آموزش دانشگاه و مسئولین آموزشی هر دانشگاه و بعد از دادن آموزش‌های لازم به جمع‌آوری‌کنندگان اطلاعات، پرسشنامه‌ها در نیمسال دوم تحصیلی جمع‌آوری گردید. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها و استخراج اطلاعات، به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم‌افزار آماری SPSS-23، آمار توصیفی، آزمون T مستقل به منظور مقایسه بین گروهی و ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی به روش گام به گام به منظور بررسی ارتباط افت

رتبه را دارا است. پس از حیطة محتوای آموزشی، حیطة آموزشگر ($3/81 \pm 0/61$) و حیطة عوامل محیطی دارای بیشترین نمره هستند. علاوه بر آن حیطة مربوط به عوامل اقتصادی و اجتماعی ($3/49 \pm 0/59$) دارای کمترین نمره در میان عوامل مؤثر بر افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان است. در دانشجویان دانشگاه پیام نور بررسی حیطة‌های مختلف مرتبط با عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان نشان داد که به ترتیب حیطة‌های محیط آموزش و آموزشگر با $4/41 \pm 0/32$ و $4/02 \pm 0/25$ نمره دارای بالاترین اهمیت و حیطة عوامل اجتماعی - اقتصادی و فراگیر به ترتیب با $3/58 \pm 0/30$ و $3/12 \pm 0/09$ نمره دارای کمترین اهمیت بودند. مقایسه دو گروه نشان داد که اختلاف معناداری بین دیدگاه دانشجویان دو دانشگاه در خصوص حیطة‌های محیط آموزشی و آموزشگر وجود دارد (جدول ۱).

میانگین و انحراف معیار رضایت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و پیام نور به ترتیب $3/981 \pm 0/28$ و $3/39 \pm 0/34$ نمره بود. در دانشجویان علوم پزشکی بیشترین نمره رضایت در حیطة‌های رضایت از اساتید و رضایت از همکلاسی با $4/01 \pm 0/41$ و $4/05 \pm 0/27$ نمره بود. در دانشگاه پیام نور در میان شش مؤلفه مورد مطالعه در خصوص رضایت تحصیلی دانشجویان به ترتیب رضایت از همکلاسی و رضایت از اساتید با $4/05 \pm 0/27$ و $3/81 \pm 0/36$ دارای بیشترین نمره بود. مقایسه میانگین و انحراف معیار مؤلفه‌های رضایت تحصیلی تنها تفاوت معناداری را بین دو گروه در خصوص رضایت از محیط تحصیل نشان داد ($t=3/11$) (جدول ۲).

تحصیلی و رضایت تحصیلی استفاده شد. برای همه آزمون‌ها سطح معناداری $a=0/05$ در نظر گرفته شده است.

نتایج

جامعه مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و دانشگاه پیام نور استان اصفهان در ۱۰ مرکز و واحد بودند. از مجموع ۳۵۰ نفر از افراد مورد مطالعه در دانشگاه علوم پزشکی، اطلاعات ۳۳۸ نفر جمع‌آوری و تحلیل گردید (میزان پاسخ ۹۶/۵ درصد). در دانشگاه پیام نور نیز از مجموع ۶۴۸ نفر اطلاعات ۶۳۴ نفر مورد تحلیل قرار گرفت (میزان پاسخ ۹۸ درصد). در دانشگاه علوم پزشکی ۱۳۲ نفر دانشجویان پسر و ۲۰۶ نفر دانشجویان دختر بودند. بیشترین تعداد دانشجویان مربوط به مقطع کارشناسی پیوسته ($70/8$ درصد) بودند. میانگین سنی دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه $22/31 \pm 4/95$ بود. یازده درصد از دانشجویان مورد مطالعه شاغل بودند. در دانشگاه پیام نور که ۳۰۴ نفر ($47/9$ درصد) دانشجویان پسر و ۳۳۰ نفر ($52/1$ درصد) را دانشجویان دختر تشکیل دادند. بیشترین تعداد دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه مربوط به مقطع کارشناسی پیوسته ($65/4$ درصد) و سپس کارشناسی ناپیوسته (25 درصد) و کارشناسی ارشد و بالاتر ($9/6$ درصد) که در مجموع از ۱۷ رشته تحصیلی بودند. میانگین سنی دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه $23/75 \pm 5/21$ بود. $21/3$ درصد از دانشجویان مورد مطالعه شاغل و $78/7$ درصد آن‌ها فاقد شغل بودند. نتایج اختلاف معناداری در متغیرهای دموگرافیک دو دانشگاه نشان نداد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که در میان حیطة‌های مورد بررسی از دیدگاه دانشجویان علوم پزشکی میانگین نمره مربوط به حیطة محتوای آموزشی ($4/11 \pm 0/62$) بالاترین

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار حیطه‌های مختلف افت تحصیلی در دانشجویان دو دانشگاه

مقادیر آماره T	سطح معناداری*	دانشگاه پیام نور	دانشگاه علوم پزشکی	حیطه
		میانگین و انحراف معیار	میانگین و انحراف معیار	
۴/۱۳	<۰/۰۰۱	۴/۴۱±۰/۳۲	۳/۵۱±۰/۶۰	محیط آموزش
۳/۳۳	۰/۰۰۳	۴/۳۲±۰/۲۵	۳/۸۱±۰/۶۱	آموزشگر
۰/۹۸	۰/۱۳	۳/۹۶±۰/۹۴	۴/۱۱±۰/۶۲	محتوای آموزش
۰/۷۰	۰/۴۳	۳/۷۳±۰/۶۱	۳/۵۰±۰/۵۵	خانواده
۰/۶۱	۰/۵۴	۳/۵۸±۰/۳۰	۳/۴۹±۰/۵۹	اجتماعی- اقتصادی
۰/۷۰	۰/۴۱	۳/۱۲±۰/۰۹	۳/۸۰±۰/۴۸	فراگیر

* نتایج آزمون آمستقل

جدول ۲: مقایسه میانگین و انحراف معیار مقیاس رضایت تحصیلی در دانشجویان دو دانشگاه

مقادیر آماره T	سطح معناداری*	دانشگاه علوم پزشکی	دانشگاه پیام نور	حیطه
		میانگین و انحراف معیار	میانگین و انحراف معیار	
۰/۷۱	۰/۶۵	۴/۰۰±۰/۴۶	۴/۰۵±۰/۲۷	رضایت از هم‌کلاسی
۰/۶۰	۰/۵۴	۴/۰۱±۰/۴۱	۳/۸۱±۰/۳۶	رضایت از اساتید
۰/۸۱	۰/۳۶	۳/۵۱±۰/۳۱	۳/۴۳±۰/۲۱	رضایت از تحصیل
۰/۹۰	۰/۲۹	۳/۱۶±۰/۲۹	۳/۲۳±۰/۳۳	رضایت از ارزیابی پیشرفت تحصیلی
۰/۸۸	۰/۳۱	۳/۲۶±۰/۲۸	۳/۱۲±۰/۳۹	رضایت از ارتقا و پیشرفت تحصیلی
۱/۸۸	۰/۰۳	۳/۷۹±۰/۲۹	۲/۹۳±۰/۱۷	رضایت از محیط تحصیل

* نتایج آزمون آمستقل

رضایت از محیط تحصیل را پیش‌بینی نماید. حیطه آموزشگر به طور مثبت و معنادار، رضایت از اساتید، رضایت از تحصیل و رضایت از ارزیابی پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی نماید. ضمن حیطه محتوای آموزش نیز رضایت از تحصیل و رضایت از ارتقا و پیشرفت تحصیلی را به صورت معناداری پیش‌بینی می‌کند (جدول ۴).

بررسی ارتباط عوامل مؤثر بر افت تحصیلی و مؤلفه‌های رضایت تحصیلی در بین کلیه دانشجویان مورد مطالعه نشان می‌دهد که حیطه‌های عوامل مؤثر بر افت تحصیلی با بسیاری از مؤلفه‌های رضایت تحصیلی ارتباط معناداری دارند (جدول ۳). بر اساس نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام، از بین عوامل مؤثر بر افت تحصیلی، محیط آموزش توانسته است به طور مثبت و معنادار، رضایت از هم‌کلاسی، رضایت از اساتید و

جدول ۳: نتایج ضریب همبستگی بین عوامل مؤثر بر افت تحصیلی و مؤلفه‌های رضایت تحصیلی در کلیه دانشجویان مورد مطالعه

حیطه	رضایت از همکلاسی		رضایت از اساتید		رضایت از تحصیل		رضایت از ارزیابی پیشرفت تحصیلی		رضایت از ارتقا و پیشرفت تحصیلی		رضایت از محیط تحصیل	
	P	r	P	r	P	r	P	r	P	r	P	r
محیط آموزش	۰/۱۸	۰/۰۰۴	۰/۰۹	۰/۱۴	۰/۱۷	۰/۰۰۴	۰/۱۶	۰/۰۰۲	۰/۲۱	۰/۰۰۶	۰/۱۱	۰/۰۱
آموزشگر	۰/۲۲	<۰/۰۰۱	۰/۱۴	۰/۰۲	۰/۲۶	<۰/۰۰۱	۰/۲۲	<۰/۰۰۱	۰/۵۱	<۰/۰۰۱	۰/۴۷	<۰/۰۰۱
محتوای آموزش	۰/۲۲	<۰/۰۰۱	۰/۲۱	<۰/۰۰۱	۰/۲۳	<۰/۰۰۱	-۰/۰۰۷	۰/۹۱	۰/۳۴	<۰/۰۰۱	۰/۳۱	<۰/۰۰۱
خانواده	۰/۲۹	<۰/۰۰۱	۰/۲۰	۰/۰۰۱	۰/۲۵	<۰/۰۰۱	۰/۱۹	۰/۰۰۸	۰/۴۹	<۰/۰۰۱	۰/۲۱	<۰/۰۰۱
اجتماعی-اقتصادی	۰/۱۸	۰/۰۰۱	۰/۱۶	۰/۰۰۶	۰/۲۰	۰/۰۰۱	۰/۱۲	۰/۰۱	۰/۵۰	<۰/۰۰۱	۰/۱۲	۰/۰۴
فراگیر	۰/۳۶	<۰/۰۰۱	۰/۵۲	<۰/۰۰۱	۰/۳۸	<۰/۰۰۱	۰/۴۱	<۰/۰۰۱	۰/۱۲	۰/۰۱	۰/۲۴	<۰/۰۰۱

جدول ۴: نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام عوامل مؤثر بر افت تحصیلی و رضایت تحصیلی در کلیه دانشجویان مورد مطالعه

ابعاد رضایت تحصیلی	مدل	متغیر پیش‌بین	r	R ²	Beta	T	P
رضایت از همکلاسی	۱	محیط آموزش	۰/۵۸	۰/۳۳	۰/۵۸	۴/۱۳	۰/۰۰۲
	۱	محیط آموزش	۰/۴۱	۰/۱۷	۰/۳۹	۳/۱۳	۰/۰۰۸
رضایت از اساتید	۲	آموزشگر	۰/۴۲	۰/۱۸	۰/۳۴	۳/۳۳	۰/۰۰۴
	۱	محتوای آموزش	۰/۴۵	۰/۲۰	۰/۴۶	۴/۹۳	<۰/۰۰۱
رضایت از تحصیل	۲	آموزشگر	۰/۳۸	۰/۱۹	۰/۳۱	۲/۹۵	۰/۰۱
	۱	آموزشگر	۰/۵۷	۰/۳۲	۰/۲۳	۲/۲۵	۰/۰۳
رضایت از ارتقا و پیشرفت تحصیلی	۱	محتوای آموزش	۰/۴۸	۰/۲۳	۰/۴۸	۲/۲۹	۰/۰۲
	۱	محیط آموزش	۰/۴۲	۰/۲۳	۰/۳۵	۴/۸۹	<۰/۰۰۱

R² مقدار واریانس تبیین شده

بحث

به عنوان مهم‌ترین عامل در افت تحصیلی ذکر نمودند. به نظر می‌رسد محیط آموزشی و تفاوت دو دانشگاه و نیز امکانات محدود و نیز عدم استفاده از تکنولوژی آموزشی مناسب با توجه به محتوای هر درس در دانشگاه پیام نور به عنوان عوامل تأثیرگذار بر افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان در این حیطه ذکر شده است. هم سو با مطالعه حاضر نجیمی و همکاران نیز محیط آموزش را به عنوان یکی از عوامل مهم در افت تحصیلی دانشجویان ذکر نمودند (۶ و ۵).

در حیطه آموزشگر دانشجویان نقش عوامل مختلف مانند استفاده از اساتید مجرب، رفتار اجتماعی استاد با

در مطالعه حاضر دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و پیام نور شهر اصفهان در خصوص عوامل مؤثر بر افت تحصیلی و رضایت تحصیلی آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت. در حیطه‌های مؤثر بر افت تحصیلی مورد مطالعه (عوامل خانوادگی، فراگیر، آموزشگر، محیط آموزشی، محتوای آموزشی و عوامل اجتماعی اقتصادی) دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی حیطه‌های محتوای آموزشی و حیطه آموزشگر را به عنوان مهم‌ترین عوامل در افت تحصیلی دانشجویان ذکر نمودند، این درحالی است که دانشجویان دانشگاه پیام نور محیط آموزش را

دانشجو و قدرت ایجاد احترام متقابل، عدم بالا بردن ارزش و اهمیت رشته توسط استاد، عدم تاکید بر کیفیت آموزش، عدم تشویق دانشجو به تفکر انتقادی و تحلیلی توسط استاد و عدم تناسب رفرنس‌های انتخابی استاد با موضوع تدریس به عنوان مهم‌ترین عوامل در افت تحصیلی دانشجویان ذکر نمودند. مطالعات نشان می‌دهد که روش تدریس مدرسین، شامل عواملی چون تلاش مدرسین در تفهیم مطالب درسی، اثر بخشی روش تدریس، تأثیرگذاری روش تدریس، فراگیر-محور بودن، رعایت نظم و پیوستگی مطالب، ایجاد یادگیری فعال، استفاده از تکنیک‌ها و وسایل کمک آموزشی می‌تواند بر وضعیت تحصیل دانشجویان مؤثر باشد (۱۱). مطالعه هاموند (Hammond) نیز کیفیت مدرس را یکی از مهم‌ترین عوامل موفقیت دانشجویان ذکر نموده است (۱۲).

محتوای آموزش در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رتبه اول و در دانشجویان دانشگاه پیام نور اولویت سوم را کسب نمود. ده‌چشمه نیز در بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد مهم‌ترین عامل را در پیشرفت تحصیلی دانشجویان محتوای آموزش بیان می‌نماید (۱۳).

در حیطه محتوای آموزشی، از دیدگاه دانشجویان نامتناسب بودن دروس رشته تحصیلی با توانایی‌ها و ارزش‌های دانشجو و همچنین شغل آینده آنان، مهم‌ترین عامل افت تحصیلی در این حیطه است. ونهانن (Vanhanen) نیز عامل افت دانشجویان پرستاری را نامناسب بودن محتوای آموزشی ذکر می‌نماید (۱۴). به نظر می‌رسد محیط متفاوت و سیستم‌های آموزشی متفاوت در دانشگاه پیام نور با سایر دانشگاه‌ها از جمله موارد مهم در تغییر اولویت‌های دانشجویان است.

حیطه‌های خانواده، محیط اقتصادی-اجتماعی و فراگیر از جمله حیطه‌هایی هستند که از اولویت پایین‌تری در دیدگاه

دانشجویان برخوردار هستند (۱۵). در مطالعات انجام شده والدین در پیشرفت تحصیلی افراد امری مهم ذکر شده‌اند و بیان می‌شود که والدینی که دارای سطح علمی بالایی بودند از فرزندان خود نیز چنین انتظاری را دارند و الگوی مناسب‌تری برای آنها محسوب می‌شوند و این ناخودآگاه در فرزندان این حس را ایجاد می‌کند که همچون والدین خود تلاش و کوشش بیشتری نمایند و عملکرد موفق‌تری را نشان دهند (۱۶). در حیطه اجتماعی و اقتصادی عدم انگیزه امیدوارکننده شغلی و اقتصادی، عدم پایگاه و احترام اجتماعی مرتبط با رشته تحصیلی و عدم کسب امنیت شغلی در آینده مهم‌ترین موارد افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان در این حیطه بود. در این خصوص نجیمی و همکاران عدم تصویر روشن و واضح از آینده شغلی را یکی عوامل مؤثر در عملکرد تحصیلی دانشجویان ذکر نموده‌اند (۶).

در حیطه فراگیر از دیدگاه علاقه به رشته تحصیلی و اعتماد به نفس از مهم‌ترین عوامل مؤثر در افت تحصیلی است. برخی از مطالعات نیز علت مشروطی دانشجویان را خصوصیات فردی آن‌ها از جمله بی‌علاقگی به رشته تحصیلی ذکر نموده‌اند (۱۷ و ۱۸).

حیطه رضایت از هم‌کلاسی یکی از بالاترین نمره رضایت را در دانشجویان هر دو دانشگاه کسب نمود. در این رابطه، استوکر (Stoecker) و همکاران بیان کردند که ادغام و یکپارچگی دانشجویان در محیط‌های علمی و دانشگاهی و کنش و واکنش متقابل آنها با همتایان خود، مهم‌ترین عوامل مؤثر در رضایت تحصیلی و ماندگاری دانشجویان در دانشگاه محسوب می‌شوند (۱۹). هلگسن (Helgesen) و نست (Neset) نیز بیان کردند که تعاملات اجتماعی دانشجویان تعیین‌کننده‌ی میزان رضایت تحصیلی آنها خواهد بود. گروه دیگری از محققان نیز در این خصوص اظهار داشتند که رابطه‌ی معناداری بین

رضایت تحصیلی دانشجویان و تعاملات اجتماعی آنها با دوستان و هم‌تایان خود وجود دارد (۲۰).

رضایت از اساتید دومین مؤلفه‌ی رضایت تحصیلی دانشجویان بود که دارای بیش‌ترین میانگین نمره در دانشجویان علوم پزشکی بود. مطالعات بیان می‌کنند که کیفیت تدریس و مدرس، یعنی توانایی مدرس در تدریس، نظم و انسجام در بیان مطالب، وقت‌شناسی، توانایی در پاسخ‌گویی به سؤالات فراگیران، تسلط علمی و شهرت مدرس، از جمله عوامل مؤثر بر رضایت تحصیلی محسوب می‌شود (۲۱)؛ به علاوه، اوم (Eom) و همکاران دانش‌یاددهنده و تعامل فراگیران با آنها را از دیگر عوامل مؤثر بر رضایت تحصیلی فراگیران برشمردند (۲۲). شوب (Shobe) و همکاران توانایی استاد در احترام گذاشتن به فراگیران و شناسایی نقاط قوت و ضعف آنها را از جمله عوامل دانست که بر نگرش دانشجویان نسبت به استاد اثر تعیین‌کننده‌های خواهد گذاشت (۲۳).

ابعاد رضایت تحصیلی که دارای رتبه سوم بود، بُعد رضایت از تحصیل بود. در تبیین رضایت دانشجویان از تحصیل می‌توان به تناسب بین ارزشیابی ذهنی دانشجویان با تجارب و دستاوردهای متنوع کسب شده از فرایند یاددهی - یادگیری و یا ادراک آنها از میزان تحقق انتظاراتشان از تحصیل و یادگیری اشاره نمود. در این خصوص، الیوت و شاین (Elliott & Shin) بیان می‌کنند که رضایت دانشجویان، بیانگر چگونگی ادراک آنها از تجارب یادگیری آنان است؛ بنابراین، هر چه آنها در فرایند یاددهی - یادگیری تجارب مثبت‌تری کسب نمایند، هم از تحصیل احساس رضایت بیش‌تری می‌کنند و هم تمایل بیش‌تری به ماندن در دانشگاه می‌یابند (۲۴).

رضایت از ارزیابی پیشرفت تحصیلی، رضایت از ارتقا و پیشرفت تحصیلی و رضایت از محیط تحصیل از جمله سایر ابعاد رضایت تحصیلی بود که دارای پایین‌ترین

میانگین نمره بودند. محققین در خصوص رضایت از پیشرفت تحصیلی و رضایت از شیوه‌ی ارزیابی بیان می‌کنند که شیوه‌ی سنجش یادگیری فراگیران، اطلاعات با ارزشی درحوزه‌ی تصحیح برگه‌های امتحانی از سوی اساتید، امر مهمی تلقی می‌شود که رضایت دانشجویان از اساتید در این زمینه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. کم‌ترین میزان رضایت مرتبط با بعد محیط آموزشی بود ضمن آن که مقایسه بین گروهی در مطالعه حاضر نشان داد که تنها تفاوت معناداری در رضایت از محیط بین دانشجویان دو دانشگاه وجود دارد و دانشجویان دانشگاه پیام نور رضایت کم‌تری از محیط خود دارند. در این رابطه، برخی محققان بیان کرده‌اند که بین رضایت تحصیلی با تناسب محیط علمی، فیزیکی و اجتماعی دانشگاه رابطه‌ی معناداری وجود دارد (۲۵). گایزر و سایمسیک (Simsek & Gizir) نیز در این رابطه اظهار داشته‌اند که در محیط‌های پویای دانشگاهی، به دلیل تأکید بر قوانین منعطف، مشارکت، نوآوری و ایجاد جوّی از اعتماد بین ذی‌نفعان آموزشی، علاوه بر این که بقا و دوام سیستم تضمین می‌شود، به دلیل توجه به خواسته‌های آنها، افزایش میزان رضایت‌مندی دانشجویان را نیز در پی خواهد داشت.

در مطالعه حاضر ارتباط معناداری بین عوامل مؤثر بر افت تحصیلی و ابعاد رضایت تحصیلی دیده شد، ضمن آن که بسیاری از حیطه‌های عوامل مؤثر بر افت تحصیلی پیش‌بینی‌کننده معنادار ابعاد رضایت تحصیلی بودند (۲۶). حسام و ثناگو در مطالعه‌ای مشابه نیز بیان می‌کنند که افت تحصیلی می‌تواند به صورت مؤثر پیش‌بینی‌کننده رضایت تحصیلی دانشجویان باشد. اگر چه در خصوص حیطه‌ای آن با توجه به ابزارهای مورد مطالعه امکان مقایسه وجود ندارد (۲۷).

عدم همکاری و دقت برخی از شرکت‌کنندگان در تکمیل

توجه به نتایج مطالعه به نظر می‌رسد که در بررسی وضعیت آموزشی دانشجویان، توجه به محیط آموزش، آموزشگر و محتوای آموزش باید مد نظر قرار گیرد. ضمن آن که توجه به این عوامل می‌تواند با تأثیر مستقیم و غیرمستقیم بر رضایت تحصیلی دانشجویان نقش مهمی در پیشبرد اهداف آموزشی به ویژه در دانشجویان دانشگاه‌های پیام نور داشته باشد.

ابزارهای مورد مطالعه و همچنین عدم بررسی سایر عوامل تأثیرگذار در افت تحصیلی از محدودیت‌های مطالعه بود. حجم نمونه مناسب، روش نمونه‌گیری در دو دانشگاه و همچنین به‌کارگیری ابزارهای استاندارد که در مطالعات مختلف مورد بررسی و تأیید قرار گرفته‌اند از جمله نقاط قوت مطالعه حاضر در مقایسه با سایر مطالعات محسوب می‌گردد.

نتیجه‌گیری

تلاش در جهت جلب رضایت دانشجویان اولین و اساسی‌ترین گام در بهبود برنامه‌ها و فرایندهای دانشگاهی محسوب می‌شود که بایستی از سوی مدیران و مسئولان دانشگاهی مورد توجه ویژه قرار گیرد. با

قدردانی

نویسنده مقاله مراتب سپاس خود را از کلیه دانشجویان شرکت‌کننده و همچنین معاونت‌های پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و دانشگاه پیام نور به سبب ایجاد امکان انجام مطالعه اعلام می‌دارد.

منابع

1. Moniri R, Ghalebtarash H. [The reasons of educational failure among paramedical students in Kashan University of Medical Sciences]. Iranian Journal of Medical Education. 2006; 6(1): 135-40. [Persian]
2. Apple MW. Ideological success, educational failure? On the politics of No Child Left Behind. Journal of teacher education. 2007; 58(2): 108-16.
3. Brown LH, Beckett KS. Parent involvement in an alternative school for students at risk of educational failure. Education and Urban Society. 2007; 39(4): 498-523.
4. Motlagh ME, Elhampour H, Shakurnia A. [Factors affecting students' academic failure in Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences in 2005]. Iranian Journal of Medical Education. 2008;8(1):91-9. [Persian]
5. Najimi A, Meftagh SD, Sharifirad GH. [The Factors Affecting Educational Failure, from the Perspective of the Students of Isfahan University of Medical Sciences, Iran]. Journal of Health System Research. 2011; 7(6): 790-7. [Persian]
6. Najimi A, Sharifirad G, Amini MM, Meftagh SD. Academic failure and students' viewpoint: The influence of individual, internal and external organizational factors. J Educ Health Promot. 2013; 2: 22.
7. Durber CM, Yeates KO, Taylor HG, Walz NC, Stancin T, Wade SL. The family environment predicts long-term academic achievement and classroom behavior following traumatic brain injury in early childhood. Neuropsychology. 2017; 31(5): 499.
8. Torkzad J, Mohtaram M. [The Validation of Student's Academic Satisfaction scale]. Higher education letter. 2014; 7(26): 155-76. [Persian]
9. Evans G. Educational failure and working class white children in Britain. New York City: Springer; 2016.
10. Bukres A, McClelland MM, Tracy A. Relations between Parental Marital Status, Residential Mobility, and Children's Academic Achievement and Self-Regulation in Kindergarten; 2015. [cited 2017 Dec 24]. available from: <http://slideplayer.com/slide/8317233/>
11. Stronge JH, Ward TJ, Tucker PD, Hindman JL. What is the relationship between teacher quality and

- student achievement? An exploratory study. *Journal of Personnel Evaluation in Education*. 2007; 20(3-4): 165-84.
12. Darling-Hammond L. Teacher quality and student achievement. *Education policy analysis archives*. 2000; 8: 1.
 13. Safdari Dehcheshmeh F, Delaram M, Parvin N, Kheyri S, Forouzandeh N, Kazemian A. [The viewpoints of students and educators, in faculty of nursing and midwifery of Shahrekord University of Medical Sciences, about the effective factors in academic improvement of students, 2004]. *Journal of Shahrekord University of Medical Sciences*. 2007; 9(3): 71-77.[Persian]
 14. Vanhanen L, Janhonen S. Factors associated with students' orientations to nursing. *J Adv Nurs*. 2000; 31(5): 1054-62.
 15. Owston R, York D, Murtha S. Student perceptions and achievement in a university blended learning strategic initiative. *The Internet and Higher Education*. 2013; 18: 38-46.
 16. Jeynes WH. A meta-analysis: The relationship between father involvement and student academic achievement. *Urban Education*. 2015; 50(4): 387-423.
 17. Bettinger EP, Boatman A, Long BT. Student supports: Developmental education and other academic programs. *Future Child*. 2013; 23(1): 93-115.
 18. Sandoz EK, Kellum KK, Wilson KG. Feasibility and preliminary effectiveness of acceptance and commitment training for academic success of at-risk college students from low income families. *Journal of Contextual Behavioral Science*. 2017; 6(1): 71-9.
 19. Stoecker J, Pascarella ET, Wolfle LM. Persistence in higher education: A 9-year test of a theoretical model. *Journal of college student development*. 1988; 29(3): 196 - 206.
 20. Helgesen Ø, Nettet E. What accounts for students' loyalty? Some field study evidence. *International Journal of Educational Management*. 2007; 21(2): 126-43.
 21. Veldman I, van Tartwijk J, Brekelmans M, Wubbels T. Job satisfaction and teacher-student relationships across the teaching career: Four case studies. *Teaching and Teacher Education*. 2013; 32: 55-65.
 22. Eom SB, Ashill N. The determinants of students' perceived learning outcomes and satisfaction in University online education: An update. *Decision Sciences Journal of Innovative Education*. 2016; 14(2): 185-215.
 23. Shobe R. Respecting diversity: A classroom management technique a survey of incarcerated adult students. *Journal of Correctional Education*. 2003; 54(2): 60-4.
 24. Elliott KM, Shin D. Student satisfaction: An alternative approach to assessing this important concept. *Journal of Higher Education Policy and Management*. 2002; 24(2): 197-209.
 25. Wilkins S, Stephens Balakrishnan M. Assessing student satisfaction in transnational higher education. *International Journal of Educational Management*. 2013; 27(2): 143-56.
 26. Gizir S, Simsek H. Communication in an academic context. *Higher Education*. 2005; 50(2): 197-221.
 27. Hesam M, Sanagoo A. [Academic Under-achievement and Some Related Factors Associated with Academic Satisfaction in Golestan University of Medical Sciences' Students]. *Journal of Research Development in Nursing & Midwifery*. 2013; 9(2): 90-6.[Persian]

Comparing Academic Satisfaction and the Factors Affecting Academic Deterioration in Students of Isfahan University of Medical Sciences and Payam-e-Noor University

Sayyed-Davood Meftagh¹

Abstract

Introduction: One of the important impacts of academic deterioration is its effect on students' academic satisfaction. This study aimed to compare academic satisfaction and the factors affecting academic deterioration among the students of Isfahan University of Medical Sciences and Payam-e-Noor University of Isfahan.

Methods: This study was a descriptive, comparative cross-sectional research. Research population consisted of 648 students in different branches of Payam-e-Noor Universities in Isfahan province and 350 students of Isfahan University of Medical Sciences in 2016. Data collection tools were a questionnaire for assessing the factors affecting academic deterioration and student academic satisfaction questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, independent t-test, Pearson correlation coefficient and stepwise linear regression.

Results: Educational content domain had the highest rank with the mean score of 4 ± 1.62 from the viewpoints of medical sciences students. Among the students of Payam-e-Noor University, educational environment (4.41 ± 0.32) and instructor (4.20 ± 0.25) had the highest mean score respectively. Comparison of the two groups showed that there was a significant difference between the views of the two groups of students on the domains of educational environment ($t=4.13$, $P>0.001$) and the instructor ($t=3.33$, $P=0.003$). Comparison of the mean scores and standard deviation of academic satisfaction components showed only a significant difference between the two groups regarding satisfaction with the educational environment ($t=1.88$, $P=0.03$).

Conclusion: According to the results, it seems that both universities should pay attention to the educational status of students, educational environment, instructor and educational content. In addition, attention to these factors can have a direct and indirect effect on students' academic satisfaction, thus playing an important role in the advancement of educational goals among the students of universities of medical sciences and Payam-e-Noor Universities.

Keywords: Academic satisfaction, academic deterioration, student, medical sciences students, Payam-e-Noor students

Addresses:

1. (✉) Instructor, Department of Psychology, Payam-e-Noor University, Iran. Email: dmeftagh@gmail.com